

ORSZÁGÉPÍTŐ

A Kós Károly Egyesülés folyóirata

ÉPÍTÉSZET | KÖRNYEZET | TÁRSADALOM

2018
04

DÉVÉNYI SÁNDOR 70 ÉVES

A PORCELÁNTÓL AZ ÉPÜLETKERÁMIÁIG | Dobány Sándor

FŐÉPÍTÉSZEK | Fábán Rigó Tamás — Mád

Az emlékezet építésze | A Nemzeti Örökség Intézetének tevékenysége

Rejtett történetek | Kiállítás az életreform-törekvésekről

ILONA MALOM MŰHELY

INTERJÚ FÁBIÁN RIGÓ TAMÁSSAL

Csóka Balázs, Terdik Bálint

FŐÉPÍTÉSZEK

Fábián Rigó Tamás – Mád, Lelesz

Fábrián Rigó Tamás (1975)

- 2004 Kós Károly Egyesülés Vándoriskola
Budapesti Műszaki Egyetem,
Építészmérnöki Kar
- 2004– Vándorépítész Kft. alapító tagja
- 2009– A Kós Károly Egyesülés társigazgatója
- 2010– Lelesz község (Szlovákia) főépítésze
- 2013– Az Észak-magyarországi
Területi Tervtanács Tokaj-Hegyalja
Kultúrtáji Testület tagja
- 2016– Mád község települési főépítésze

A Mád község nevének eredetéről szóló monda szerint honfoglaló őseink vezére, Árpád is gyönyörködött a táj festői szépségében. Egy hegy tetejéről csodálta a panorámát, majd lenyűgözve így szólt: „Ma ad Isten szerencsét e tájon Ond és Tarcal vezéréknek!” Így született a „ma ad”-ból a Mád, a „szerencsét”-ből a közeli Szerencs, a „tájon”-ból a szomszédos Tállya település neve. Ha e következtetés tudományosan nem is helytálló, a kiindulópont feltétlenül az: a táj, mely évszázadok, sőt évezredek lenyomatát őrzi, festői. Kétségtelen, hogy Mád a méltán híres Tokaj-Hegyalja, sőt sokak számára maga a világ közepe. Dülői a világ legjobb termőterületei közé tartoznak. A borvidék világörökségi területtel nyílvánított 2002-ben, melynek célja az épített és természeti örökség, valamint a hagyományos tájhasználat megőrzése. E folyamatot Fábrián Rigó Tamás évek óta segíti építészként, bár hivatalosan csak 2016-tól Mád főépítésze. Csóka Balázs és Terdik Bálint beszélgetett vele.

› Hogyan kerültél Hegyaljára?

Halmái Tamásnál olvastam, hogy „az utat, amin járnod kell, a lábnymaid jelölik”. Másokkal ellentétben nálam nem tudatos, és nem is szándékos a hely választása. Vannak viszont emberek, akiknek van valamiféle elképzelésük, építő indulatuk, és ehhez a feladathoz keresnek megfelelő eszközt, szerszámot... Valamiféle ilyen szerszám az építés is. Ezek az emberek a feladatuk, imaginációjuk okán konkrét helyekhez tartoznak: ilyen módon kerültem Hegyaljára is. Tekinthejtük úgy (én így tekintem), mint egy megbecsült szerszámot a kölcsönzőben, amit ilyen módon kézzel kézre adnak.

Az emberláncom ebben az esetben a következő volt: annak idején mint néhány hete frissen felvett vándor ültem a Kvadrumban a galérián, amikor Makovecz felhívta Zsigmond Lászlót, hogy küldje le a vándort. Lementem, köszöntem, a Mester mondta, hogy mutatkozzak be, majd az asztal körül ülő emberekhez fordulva azt mondta, hogy „Ő fogja tervezni a maguk házat!”. Zsigmond László sem akart szégyenben maradni, tőle is kaptam egy önálló tervezési feladatot, így ezek okán is gyakori vendég lettem a Pomban, ahol Mantuano Tamással egyeztettem a házakat. Ő persze szintén beajánlott egy gyerekkori barátjának... Gyakran ült a

Pomban egy szerkesztő asszony, aki egyszer odahívott az asztalához, hogy „Maga építész, segítsen nekem”. Válás után két gyerekkel a saját egészen kis lakását alakította volna át, de sehogy sem boldogult vele. Még aznap este meg is rajzoltam (ilyen íves, ahogy Kuli László mondaná: „kukacfalas” lett), amit örömeiben megmutatott egy gyerekkori barátjának. Ők ugye Mádon vettek éppen egy régi házat... Így kezdődött, a gyerekkori barátja férje azóta a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei kormányhivatal vezetője, a fia borász, szóval nem kis részben nekik, majd az ő barátaiknak, rokonaiknak és üzletfeleiknek tervezve házakat szinte folyamatosan a hegyaljai jelenlétem.

(A történethez mint mellékszál hozzátartozik a „kukacfalrajzolók felelőssége”: a statikus hölgynek tervezett átalakítást – mivel senki nem vállalta el – a felelőségem unokatestvérével meg is építettük... A mellékszál mellékszála: érdemes olyat rajzolni, hogy ha kérdés merül fel a kivitelezés közben, legyen legalább egy valós, a helyi anyagokból és szakértelemmel összehozható megoldás. Idekívánkozok még egy nekem nagyon fontos történet. A Borsai-kastélyt építő Szivárvány Kft. építésvezetőjével beszélgetve, és dicsérve a hozzáállásukat és szaktudásukat, szóba került Salamin Ferenc neve, aki már régóta a környéken építette az országot. Az építésvezető bólintott, hogy persze, ismeri. „Mi, amit tudunk, neki köszönhetjük – mondta. – Az ő házait építve tanultuk ki a szakmát. Gyakran egy összetettebb térbeli csomópontot órákon keresztül az állványon ülve modellezett-faragott ki nekünk...” Ez egészen váratlanul megható volt. Szóval már egyszerűbb néhány kis kitérőt tenni, egy kis napfényes tisztáson növény vadvirágot közelebről megnézni, ahol magát az erdei ösvényt ilyen mestereink taposták járhatóra.)

Párhuzamosan ezzel, az irányt mindenképpen erősítve kaptunk egy feladatot még a mesebeli „Hegyalján is túl”, Leleszen, ahol még a tervezési díjat is szlovák koronában mérték. A polgár-

▼ Mádi részletek. Fotó: Kedves Zsófia

26

mester megkereste Makovecz Imrét, aki a hivatal átalakításának munkáját hozzánk irányította. Zurbola Mihállyal a tervezés és az építkezés közben jó barátságba kerültem, és már jó tíz éve a falu főépítész vagyok. Lelesz Árpád-kori műemlék temploma és kolostora jó állapotban maradt meg. A középkorban úgynevezett „hiteles hely” volt, ami az akkori Magyarországon a közjegyzői szerepet töltötte be. Ide – később Bata Tibort is bevonva – egy kitalált középkori településközpontot is terveztünk. Ez egy részében már megépült, de terveztünk fürdőt, éttermet is... Lelesz egy külön beszélgetést is megérdemelve.

► Ezek szerint már vándorként nagy feladatokot kaptál.

Vándorként – ha nem is mindig hívtak – igyekeztem csatlakozni a mesterekhez a művezetésutakhoz, tárgyalásokra-egyeztetésekre beülni, és azokat a viselkedési formákat ellesni, amik a közös cél elérését segítik. Nem hívtak, de természetesen vették, hogy menni akartam. Sokkal többet lehet egy ilyen úton-beszélgetésen tanulni, mint csak az asztal mellett ülve, csak az eredményt látva, az oda vezető út nélkül. A vándort rendszeresen viszem is a főépítési, tervtanácsi alkalmaikra, ahol nemegyszer tett már büszkévé egy-egy jól sikerült észrevétellel, de a munkabőség okán előfordul az is, hogy mély vízbe dobva, önállóan kell egy sok-

szereplős helyszíni egyeztetést is végigvinnie..., vagyis éégig vinnie.

► Van-e együttműködés a térség települései között?

Úgy gondolom, hogy az együttműködés részben kikényszerített, de ezt nem tudom helyteleníteni. Tud rossz lenni a viszony két közeli település között, de hát távoliak között hogy tudna? Miért neheztelne például Hejccére Jászfényszaru, és viszont? (Mint ahogy szoktam látni az egyébként egymást nagyon szerető lányaimat a szekrény előtt halálosan összeveszni egy ruhán [a fiaimat ritkábban, bár ott még az erőegyensúly nem alakult ki]). A Kormányhivatal koordináló szerepe ebben az esetben is tetten érhető. A teljes Tokaj-Hegyalja – és huszonhét települése – mint kultúrtáj műemléki védettséget kapott, a Kormányhivatal vezetője (mint valamiféle családfő, az előző gondolatot kiegészítve) pedig 2013-ban életre hívta a Világörökségi Tervtanácsot (valójában a neve Észak-magyarországi Területi Tervtanács Tokaj-Hegyalja Kultúrtáji Testület, de azért ez így kicsit militánsan hangzik), aminek azóta tagja vagyok. A tervtanács általában kétheten te ül össze, az eltelt évek alatt pedig az alapvetően hiú építészek egy reményeink szerint példamutatóan működő, segítő-kritikai attitűdöt tudtak magukévé tenni. A huszonhét településért összesen kilenc

kijelölt főépítész felel, nekem Mád mellé Rátka és Golop került. Mádon hivatalosan 2016 óta vagyok főépítész, Rátkán és Golopon pedig szerintem mindenki azt hiszi, ami rendben is van. Tartalommal úgyis az tölti fel a dolgot, hogy hogyan válaszol az ember a megkeresésekre, mennyire veszi komolyan, néz utána, hívja vissza... Sok idő elmegy ezzel.

► Milyennek látod a Hegyalját? Mi Mád jelentősége Hegyalján?

„Én úgy vagyok, hogy már száz ezer éve nézem, amit meglátok hirtelen. Egy pillanat s kész az idő egésze, mit száz ezer ős szemléltet velem.”
Miért is idéztem ide József Attilát? Ezek a hegyek, de valójában minden domborulat valamiképpen a Föld fiatalkorát, tüzes tektonikáját idéző múltját jelenti, a víz vájta patak- és folyóvölgyekből ugyanez az anyag az Alföldön szétterítve ugyanennek a jövője. Hegyalján ennek a két végletnek az aktív találkozása-átmenete van jelen. Már csak ez a több százezer évet egyszerre láttató folyamat, és ennek eredménye valamiképpen az időtlenségbe helyezi az efféle tájakat. Ez a fajta időtlenség viszont, amikor a teljes teremtett világ múltja és jövője egyszerre van, ez az én emberi konstrukcióm által így sajnos nem látható, esetleg csak néhány pillanatra: sejthető.

27

▲ Mádi utcakép, Ekler Dezső borászatával. Fotó: Dénes György

Igen, ahogy már meg is jelentek. Amikor a Balaton-felvidéki prэшázokról beszélünk, akkor nemcsak a régi, tájba mint „biotópjukba” szervesen illeszkedő feldolgozóépületekre gondolunk, hanem inkább a zártkerti nyaralókra. Ez itt szerencsére tényleg nem jellemző. Azonban biztos vagyok abban, hogy nincs olyan hely a világon, ahová nem lehet oda való épületet elhelyezni, olyat, ami annak a tájnak a folytatása: arányaiban, formálásában, anyaghasználatában, de szellemi és funkcionális tartalmában is. Például Bodonyi Csaba, Ekler Dezső, Salamin Ferenc mind magas színvonalon oldottak meg ilyen feladatot.

► Milyen a falu felépítése? Milyen lakossága volt korábban, és milyen most, mivel foglalkoznak? Van-e a szőlőtermelésen kívül valami más is?

Tokaj-Hegyalja történelmi első osztályú dűlöinek jelentős része Mád körül van, ez a tény önmagában is felrakja a települést a térképre. Ezek az első osztályú dűlők persze térfalaknak is első osztályúak. Engem alföldi gyerekként, ahol a háromméteres halom már domb, a tíz méteres meg hegy, ezek a valódi hegyek

► A borászatok adják Tokaj jelentőségét, az ő beruházásaik a településformálók. Ezen kívül van-e említésre méltó építészeti Tokaj-Hegyalján?

Az előző gondolatmenetet még kicsit folytatva, az épített környezet ilyen értelmű időtlensége könnyebben befogadható, mivel az évszázadok alatt elkészült épületállomány tényleg egyszerre van, tehát egész könnyen tudom látni egy kőfalnál a gondos munkával azt rakó – akár több száz éve halott – embert. A munkájának eredményére ezáltal vigyáznom kell, mert minden elbontott épülettel, vagy akár épületelemmel az abba belőle beépült információ – legalábbis általam hozzáférhetően – elveszik. Hatványozottan igaz ez a kialakult településszövetre vonatkozóan. Mostanra azok az építetők, akiket elsődleges településformálóknak tekintünk, ezt a gondolkodást jórészt magukévé tették. Azonban a település arculatát nem csak a presztízsburuházások formálják, a kisebb léptékű beavatkozások is nagyon fontosak. Főként azért, mert egy értékvédelem (és erre épülő értékteremtés) által kialakuló színvonalat tartani ezekben az esetekben nehezebb. Itt ugyanis a praktikum kerül előtérbe, és a praktikum általában a pénztárcát jelenti. Tehát a praktikum oldaláról is meg kell tudni közelíteni a felmerülő kérdéseket, és ha az építető a főépítész egyeztetés során látja azt,

hogy az ő nézőpontjából közelítjük meg a közjót, könnyebb a dolog. Az emberek igyekeznek szabálykövetők lenni, de szeretik azt is érezni, hogy jól jártak. A fontos az, hogy ne legyenek kirívó kivételek, a mindenkire vonatkozó „konstruktív szigor” könnyebben elfogadják. A szigor alapját persze a választott képviselők szándéka adja, a polgármester és a jegyző nélkül én csak próbálhatnám tenni a szépet.

► Hegyalja egészen különleges abból a szempontból is, hogy a borvidék településeinek külterületein sosem volt jelentős építkezés, mint például a Balaton-felvidéken. Ennek oka a szőlőfeldolgozásnak az ún. keleti módozatában keresendő, hiszen a nyugati préseléses lékinyeréssel szemben itt a taposásos feldolgozás volt a jellemző. Így prэшázak sem jelentek meg a határban, csak a mustot vitték be a belterületen álló pincébe. Ez utóbbinak azonban az érlelésen és tároláson kívül településképileg is nagy szerep jutott. A külterületnek ezt a beépítetlen jellegét sokan e (nem mellesleg világörökségi) táj egyik legnagyobb értékének tekintik. Mit gondolsz, a mai technológiai változás (reduktív technológia például) nyomásának engedve szabad-e, vagy szükséges-e ezen változtatni? Megjelenhetnek majd egyszer borászati birtokközpontok a tájban?

▲ Kilitás a rabbiház tornácáról. Fotó: Dénes György

◀▶
Borsai-villafelújítása, Mád.
Építész: Fábian Rigó Tamás, 2015.
Fotó: Kedves Zsófia

mindig lenyűgöznek. Az, hogy a főtca kivételével (és a tengelyben ott is!) nem a háztetők kontúrja alkotja a horizontot, hanem a hegyek rajza, amit szinte csak a templomtornyok tudnak „átszűrni”, ez egyfajta zárt, belső térélményt ad a külső közlekedőterekben is. Ami a szőlőn és a boron túl van, az az itt lakóktól függ. Egyre többen dolgoznak a borászatokra épülő vendéglátásban, szolgáltatásban, de minden más is előfordul: sokan elmentek külföldre dolgozni, volt, aki hazajött, hazahozva a munkáját. A szőlőt, ami a leginkább élömmunka-igényes mezőgazdasági szektor, részben, illetve idényjellegűen vendégmunkások gondozzák, de van példa tulajdonosi szemlélettel végzett bér munkára is, művelésre kiadva családoknak. Ez drágább módszer, de egy prémiumtermék-árazásnál már működőképes tud lenni. Szepsy István, illetve a Mádi Kör ebben, a prémiumtermék irányába történő további elmozdulásban látja a fejlődés lehetőségét.

▶ **Milyen állapotban érte Mádót a rendszerváltás? Gondolok itt az épületállományra, arra, hogy volt-e gazdájuk a házaknak, milyen volt az utca- és térburkolatok minősége? Mennyit változott ez az elmúlt lassan harminc évben, és van-e még (illetve mennyi) ezzel kapcsolatban a településnek, a háztulajdonosoknak feladata?**

A rendszerváltás előtt élte fénykorát a mádi ásványfeldolgozó, vagy ahogy itt nevezik, a Kaolin. Nyolcszáz embernek adott munkát egy bő kétezres településen. Most üres pusztul, az átláthatatlan és érinthetetlen tulajdonosi köre kivette belőle, amit tudott, hitelt vett fel rá... Sokmilliárdos tétel volna a rekultiváció is. A gyár környékén akkoriban megépült házak a kornak megfelelőek, valójában korszerűtlenebbek a település több száz éves házainál. Ez gyakorlatilag egy másik település. Az a szerencséje Mádnak, hogy abban az időszakban egyszerűbb volt új parcellázású területen építkezni, mint a régi és lakott épületeket elbontani, így azok jelentős részben, településszövetalkotóan megmaradtak. Most jó alapot szolgáltatnak a jelenkori, ezekre az értékekre mint identitást adó hagyományra tekintő, gyakran új tulajdonosoknak.

▶
Demetervin, borászati épület, Mád.
Építész: Fábian Rigó Tamás,
Erhardt Gábor, Kovács Ágnes

▶ **Van-e helyi építészközösség, vagy a nagy borászatok által magukkal hozott fővárosi építészek határozzák meg a tervezés világát? Milyen velük az együttműködés?**

Ha építész hoznak magukkal az építetők, annak oka van. Az illető általában már bizonyított, tehát a megbízó bizalommal viseltetik iránta. Gyakran kvalitatív tervezők kerülnek így a területre. Nagy öröm velük egyeztetni, és érdekes módon szívesen is jönnek. Persze ilyenkor mindig eszembe jut Varga Csaba főépítési egyeztetéséről mondott summája: „... aki egyeztetni jön, annak igazából nincs is rá szüksége, akinek pedig kellenne, az inkább átmegy az út túloldalára”.

▶ **Milyen hatással lehet a nagyszámú turistára Tokaj-Hegyalja építészete?**

A nagyszámú turista ingerküszöbe általában igen magas, de – hozzáteszem – a megbízó, világlátott borászoké is. Sokat láttak, és elsöre a meghökkentő dolgokat veszik észre. Azonban, mint pupil-

latágító, itt van az is, amiért a turisták egy jelentős része jön: bort kóstolni. Néhány pohár után sokkal fogékonyabbá válnak a szépre is.

▶ **Milyen feladatokat kell ellátnod Mádon főépítészként, miben számít rád a településvezetés? Mivel építészként hamarabb bizonyítottál, mint főépítészként, gondolom, biznak benned, kikérik a véleményed a település arculatformáló beruházásai előtt.**

Igen. Vagyis nem a véleményemet kérik ki, hanem egy részét feladatul kapom.

Igen. Vagyis nem a véleményemet kérik ki, hanem egy részét feladatul kapom.

▶
Kóstoltató és vendégház, Demetervin, Mád. Építész: Fábian Rigó Tamás

Undoubtedly, Mád is the belly button of the well-known Tokaj-Hegyalja region. For many though, it is the center of the entire world. Its slopes host some of the best vineyards of the world. The wine region was declared a World Heritage Site in 2002, aiming to preserve its constructed and natural heritage as well as its traditional use of land. This process has been assisted by architect Tamás Rigó Fábán for years, even though he was appointed Master Architect of Mád only in 2016. Contrary to others in his shoes, he did not knowingly or intentionally choose the location. Some have a powerful drive, an urge to create, and they are looking for the right resources to manifest it. Architecture itself was the tool, the means of expressing his creative urge, that led him to Tokaj-Hegyalja, where he successfully turned his ideas into reality. His advice given as Master Architect is always there to serve those who wish to build.

▼ Juharos vendégház, Mád. Építész: Fábán Rigó Tamás

► **Hogyan fogadták az arculati kézikönyvet, azaz a TAK-ot? Sikert-e elérni, hogy a településképet meghatározó, apróbb kérdésekkel is megkeressenek téged (ablakcsere, házzszínezés, cégértábla)? Kikéri a véleményed?**

Igen, kikérik, mert ki kell kérniük. A település vezetői fontosnak tartják ezt a kontrollt, és ezt tudatták is a lakossággal. A TKR – azaz a TAK-hoz kapcsolódó rendelet –, bármennyire is igyekeztünk, nem barátságosan egyszerű, a jogi szövegeknek, úgy látszik, ez a sajátosságuk. Működik a rendszer, egy formanyomtatványon néhány mondatban le kell írniuk, hogy mit szeretnének, ezt továbbítják nekem, én értetlenkedem, kérek fotókat, esetleg a kérelmező telefonszámát... Kéthetente, de gyakran sűrűbben is ott vagyok, személyesen is tudunk egyeztetni, hogy mit is szeretnének. Fontosabb azonban azt megérteni, hogy ők miért szeretnék azt és úgy, és ehhez az ő nézőpontjukat ténylegesen meg kell ismerni. A

mi vándoriskoláztatásunkban Makovecz Imrétől pedig azt is megtanultuk, hogy mi is az egyetlen valódi megismerő erő. Ezekben az esetekben nemcsak építészeti, hanem szociális kérdésekkel kapcsolatos szempontok is vannak. Tehát adott egy építési-felújítási-korszerűsítési feladat, amit gyakran programszinten is befolyásolni lehet, praktikusabb-gazdaságosabb bővítési iránnyal, ami esetleg a településképet is figyelembe veszi. De gyakran már telekvásárlás előtt megkeresnek, hogy oda mit, és hogyan építhetnek. Ilyenkor ennek néha nekem is utána kell nézmem, amiben nagy segítség a szerencsi építési osztályon a Szárazné Katalinnal kialakított munkakapcsolat. Mindig lenyűgöz az a rendszerszintű építészeti áttekintés, aminek birtokában van. Gyakori, hogy a jegyzővel együtt főépítészeti egyeztetés keretében kimegyünk a kinézett telekre, és ott a környezetet, tájolást figyelembe véve próbálom átadni, amit érdemes tudniuk. Kollégánóm a

▲ Községháza, Lelesz.
Építész: Fábán Rigó Tamás

► Településközpont terve, Lelesz.
Építész: Bata Tibor

helyismeretét és az igazgatási hátteret teszi hozzá... Persze vannak rossz történetek is. Küzdünk a csereplemez-fedésekkel (már megvettük, még a rendelet előtt, hadd rakjuk fel), a napelemekkel, a jó szándékú, de a történeti településrészhez nem illő anyaghasználattal, a különbözni vágyással. A héten, egy építkezés kizűzésekor kirobbant szomszédvita után napokkal megállított az egyik szereplő, mondván: rólam mindenki csak jót mond, úgyhogy neki fontos volna, hogy én ne gondoljak róla rosszat... Úgy érzem, hogy bizalommal fordulnak hozzám, messziről jött emberhez.

► **Tervezel helyben, korábbi lapszámainkban több mádi munkádat is bemutattuk. Jelenleg milyen beruházások folynak? Miken dolgozol most?**

A feladatok jönnek, néha főépítész egyeztetéssel kezdődnek, és mivel súlyos hiány van tervezőkben, gyakran elhangzik a kérdés néhány megbeszélés után, hogy vállalnánk-e a tervezést. Magunkra nem húzunk munkát, de amikor az építetőnek még nincs építész, az egyeztetések alatt

óhatatlanul építészként kezd az ember viselkedni, próbálja megismerni a feladatot, az építetőt, annak lehetőségeit... Az épülő munkák mindig sok feladatot adnak: gyakran kell a terveket a kivitelezőkkel értelmezni, a változásokat lekövetni. (Nagyon fontos, hogy figyeljünk a visszajelzésekre. Sokan csak arra emlékeznek, amit ők mondanak. Erre például jó módszer, ha visszamondjuk, illetve visszamondatjuk a megállapodott megoldást, de gyakran a kérdést is.)

▲ Furmint Alkotóház, Mád. Építész: Fábán Rigó Tamás

az elmúlt években beadott pályázatok közül több is nyert. Ezek most egyszerre épülnének: borászatok, szállásépületek, bemutatóterek... A Főutca felújításán is dolgozunk, a kiviteli tervet fejezzük be, de ez túlnyomóan föld alatti építészet: közműrekonstrukció, földkábel... A látszó része a kevesebb, mégis ennek kell elvinnie a hátán az egész beruházást: burkolatok, növények, katonai emlékmű áthelyezése, szökőkút, zenepavilon, térbútorok... Szeretném a Mádon keresztülfolyó, kibetonozott patakmedret végigsétálhatóvá tenni a ferde betonozott mederben kialakított járófelület létrehozásával, esetleg pihenő-üldögélő helyekkel, egy alternatív gyalogosútvonalat létrehozva, egészen különös, létező, szép arcát megmutatva a településnek. A másik régi, évtizedes vágyam a szőlőhegyen pihenőhelyek, kis zárt, akár szállásként is használható, kövel kerített udvarok létrehozása. Ez az egyik közműltbeli főépítészeti egyeztetésen az egyik tökeerős borászat részéről igényként is felmerült, igyekszem jó irányba terelni az elképzelést. Saját kezdeményezésből kevés feladat jönne, formák, ötletek viszont vannak, amiket szívesen kipróbálnék. Jó dolog néha több munkán dolgozni egyszerre, és jó dolog többen dolgozni egy munkán egyszerre, amikor munkák, megbízók és tervezők kölcsönösen inspirálhatják egymást.